

de chemie van de dauw

armand van assche

UITGEVERIJ ORION, BRUGGE - 1975

*voor Erika
en de (uitgezwermde) vrienden*

*Gedichten zijn
verschoven kalkeerplaatjes
over een verschuivende
werkelijkheid*

INLEIDING

*(De Bladen voor de Poëzie : 1973 - 5
~Uitgeverij Orion, Brugge.)*

De dauw van het zelfbedrog waarmee wij onze ogen bedekken of ze sentimenteel in de watten leggen, vormt het leidmotief van deze bundel. De dichter ontsnapt niet aan dit zelfbedrog in de rol van criticus of ziener : hij verkent en erkent zijn innige deelneming aan deze werkelijkheid en zet dagelijks zijn hoofd op het schizoïde spel.

Aan de basis van deze gedichten ligt de overtuiging dat de extreme scheiding tussen verbeelding (creativiteit, beleving) en werkelijkheid (zakelijkheid, ontleding) leidt tot een dwangmatig façade-bestaan en tot een classificatiegeest die de fijngevoeligheid en de complexiteit van de ervaring vernietigt.

In deze bundel wordt getracht de geestelijke vereniging te boven te komen door uiteenlopende menselijke mogelijkheden in denken en voelen poëtisch te ontginnen en door diverse menselijke stemhoogten en toonaarden te laten opklinken (zowel de - modieus geprezen - ironie, agressiviteit en verachting als de - ouderwets verzwegen - intimiteit, vertedering en morele ernst).

Wie oprecht de taal wil hanteren, kan niet buiten het geloof dat woorden waarden uitspreken. Uit deze overtuiging kan de dichter de kracht putten om zijn verouderde eenmans-bedrijvigheid voort te zetten.

Al kan de dichtkunst (gelukkig) op haar klein publiek niet de druk van een politieke straatstem of zakelijke (om)koopkracht uitoefenen, daarom mag zij zich, als geestelijke kamermuziek voor bereidwillige oren, in deze tijd niet ontslagen achten van haar bestendige opdracht: de zorg om de menselijke waan-en-zin in taal te vatten.

ZESDE POËZIEPRIJS VAN DE STAD TIELT

Deze bundel werd bekroond met de zesde poëzieprijs van de stad Tiel.

De jury prees "de originele frisheid van deze gedichten, waarin zij trouwens geen invloeden aan te wijzen vond, zodat dit werk opvalt door het persoonlijke van toon, inhoud en vormgeving".

DE FORMULE VAN DE DAUW

I

*Dauw is ver onwerkelijk
buiten de dampkring
en besproeit
de appelflauwte van dichters.*

*Als ik opsta, zie ik
de damp onder de zuigkap
en als ik nuchter buitenga,
is het gras nat. Ik trap erop.
Het raakt mijn koude kleren niet.*

*Ik ben immuun
geblazen
in de zuivere tussenruimte
van dubbelglas
damp nooit aan, gluur niet binnen,
zet geen duimafdruk
en blijf onzichtbaar zweven
in de dampkring.*

*Als onverwacht de temperatuur stijgt,
zet ik uit
in een prentkaart van bloeiende bomen
en leg ik op mijn ogen
nee, geen chemische zalf
maar verse dauw
uit een blikje.*

II

*Vanop mijn molshoop
is mijn blind-bekende-weg
als uitzicht ruim genoeg.
Ik zie wat ik wil zien.
Geen dauw waast voor mijn ogen
want ik ben vrij van zorgen
- de natuur is beschermd -
- de werkplaats is beschut -*

*En zie ik minder
als het volle licht
door een spleet binnenvalt ?
Mijn ogen gaan langer mee.*

Ik leef op een kier.

EEN GEHOORZAAM WOORD VAN PAPIER

FASEN UIT HET POËTISCH LEVEN

1

*Hij overleeft als verstekeling
op papier
op de vlucht
in zijn kinderlijke wereld
in het nauw
op zijn eiland
gekrompen tot een vuist
mistig gehuld
in windbuilen.*

2

*De zevende dag van de naïeve schepping
is voorbij en hij voelt het
in de droge nerven van zijn hand
in zijn vrees voor bevroren vingers
die hij beweeglijk houdt
als zovele vragen,
blinde uitlopers in het spel
van kind en minnaar.*

*Voor de minnaar
die de luchtbel van zijn verliefdheid
doorprijkt
wordt ademen in woorden moeilijker.*

*Met schaarse notities
stolt hij
tussen beleving en ontleding
tussen lucht en papier
in kunst-
matig verweer.*

3

*Onder de mom
van zijn woorden gedoken
zit hij verweesd
op het luipaardsvel*

*als een schoonheidsvlekje
een rode bloem in elk oog*

*en bloeit in de voldaanheid
van een gesloten denkring.*

4

*'s Avonds laat hij de tijd
door de holte van zijn woorden waaien
en luistert, zevenmaal de lopende regels
kerend op zijn tong.*

*Uit het koude ei van zijn laatste regel
- de negende kring in zijn eenzaamheid -
wordt hij gestoten als een vreemde
uit zichzelf tot voor de tralies
van zijn kleine gedachten :
'Is het niet prachtig
zulk een compositie
die nergens muren raakt,
waarbij niemand wordt beetgenomen,
zelfd de waarheid niet'.*

5

*Vlug, vóór zij verdrietig wordt,
opent hij in een kleinere klaarte
zijn tederheid als een vergeelde brief
en voor haar donzige adem een papil
op de drukte van zijn tong
en zingt verliefde franjes rond de kamer.*

*Hij laat een traan in taal
een druppel zonder gezicht.*

*Als hij de ogen sluit
is hij de volmaakte minnaar.*

EEN MODERN DICHTER

*Ik heb mezelf
zwevend omhooggewerkt
met letterlijk zwarte winst
en dode letters.*

*Toegegeven, als verkoper van lyriek
moet ik zelden bewijzen
wat ik voorspiegel,
ben ik goedgeefs met
wisselstukken woorden en mensen.*

*Ik verkoop mijn ziel niet
in een woord,
een hart of een auto
het blijven lettergroepen
opgepoetste, ongrijpbare tekens,
valse checks die mij dekken.*

*Als u opwerpt
dat de woorden in diskrediet geraken,
ik geloof het niet,
al zijn ze roerend goed,
alleen de gebruiker devalueert.*

*Wat mij wel verwondert,
is dat u, tegen beter weten in,
nooit eerst een vaste waarde koopt,
maar steeds glimlachend
woorden, geoliede woorden
die u vervoeren.*

DE ALLEGORIE VAN DE KEVER

(L. Wittgenstein)

*Ieder bezit een schild
daarachter leeft de kever.*

*Niemand heeft hem gezien.
Zelden heb ik hem gevoeld
en als ik hem voel,
hield hij zopas op
te bewegen.
Is hij er?
Was hij er?*

*Er is een theorie
een sluitend bewijs
dat ik dichtklap
een schild tegen de werkelijkheid.*

*Ik loop op ontdekking
tot aan de stoeprand van de dood
betast de kippen en welvingen
van menig schild
terwijl ik mijn schild
voor de leegte houd.*

*Er was een traag, intens gesprek
hoorbaar tussen haar en
de hemden, de broeken
die zij gerijd in de valies borg.*

*Zo verzonken alsof zij
niet in de huiskamer stond
maar in een ijle huls buiten de tijd.*

*Haar lippen bewogen
telkens ik keek vanuit mijn glazen stilte.*

*Sindsdien, met woorden achter glas,
boots ik de gedachtengang der liefde na.*

INNERLIJKE CIRCULAIRE

voor M.

*Jij bent er niet. Toch loop je bij mij
in en uit. Ik wil het niet
dat jij er bent als je er niet bent.
Dan ben ik slechts ten dele
ik, in veelvoud waar ben ik ?
En wie ben jij als je in mij loopt,
niet jij die ik ken
als ik bij je ben. Toch jij zoals
van mij, zoals jij bent in mij
wie ben jij ?*

*Ik sta op en jij loopt met me mee.
Jij loopt in mij ik kan jou niet kwijt
ik kan mij niet kwijt jij laat mij
niet los. Ik ben jou geteld min mij.
Ik ben mij niet bij jou, toch meer mij
geteld bij jou. Wie ben ik min jou ?*

*Waar jij bent, waar jij bent
ik zoek je op, word ik mezelf
meer mij
min mij als jij weg bent, wie
ben ik dan, wie word ik ?*

*Als ik van jou terugkom
kom ik niet tot mezelf*

*niet tot mij min jou
maar tot ik die denk jij bent er niet
toch loop je bij mij
in en uit.*

DE CHEMIE VAN DE DAUW

*Een scheervlucht van wolken -
velden - wentelend over de heesters
in de landtong met de wildsmaak
van zaad en vrucht*

*gezwiept in deze hoos
word ik kortademig
sprakeloos
val ik achterover in mijn tuinzetel.*

*Geveld door de steen der wijzen,
ben ik de spelbreker van de chromosomen,
de ontcijferaar van proteïnen en structuren
in vezels van heester en populier.*

*Onafscheidelijk, verdord,
met voorgoed gesplitste kern,
steek ik door mijn formules
ontbladerd.*

*Mijn kale wortels schichtig
boven de grond
simulerend het geheimschrift van de regen
en de verloren taal van grondwater.
Nooit vang ik een druppel uit uw mysterie
in mijn proefbuisje.*

*Populieren ruisen voor altijd in dovemansoren,
al draag ik mijn tuinjasje
en mijn groen natuurlijk maker.*

*De heesters fluisteren nog
in de weemoed van de heesters
een dialoog in de val.*

*Zelden maar het gebeurt
in een aderspat van stilte
dat woorden die ik niet wil spreken
hoorbaar kloppen tegen de wand,
dan wordt het niet gewoon
donker na het werk
maar valt de avond
als een kind in een kelderruimte.*

*Wortels stoten weer op stenen
sappen vloeien.*

*Met omzichtigheid
- er zit een kind in elk woord
dat ligt onder een besneeuwde windroos
ten noorden van het hart -
laat ik deze woorden wakker worden.
Zal ik ze een naam geven ?*

*Er is sterkte nodig
om week te zijn :
te wonen in een traag hart
dat klopt zonder pacemaker
de stilte te betasten die
bloedt uit zovele monden
en dieper dan de oude adam
in zijn klokhuis, te ervaren
de geborgen eenzaamheid der liefde
verweesde jaarkringen, sappen vloeien.*

*Een lachje brengt de stilte om
met een verbeterd nasmaak
nu het verdriet geen hoofd meer heeft.*

*Ik ben te chemisch voor de dauw
en smaak bitter wanneer ik van mezelf proef.*

INVOCATIE

Voor D.M.
*Wat verrukkelijk is
wordt weggerukt.*

*Dansdiertje
reesprong*

*berg mij zeg mij
hoe ontdooi ik uit deze
winter van wolven ?*

*keer niet terug
naar het licht
dat gij in het
springtij kweekt*

*groei niet in
doornen naar mij toe
kruip niet uit de
scharen van mijn zonnewijzers*

*maar ontsluit de mist
die in onze pijn waart
als een blind kind*

*mijmer open
op mijn schouders een tuin
van wier en onweten*

*dansdiertje
reesprong
dooi uit de schors
dooi mij het wit
uit deze winter van wolven.*

*waai open
in wit plezier
in melkwei
uit langverwachte zomers*

*versnipper de herinnering
over alle licht
der daken en glimlach
rust*

*maar rust niet
bij het springend licht
slaap niet in de herinnering
van mijn stem*

*want zo gij in herinnering
slaapt,
hoe kan ik dan ooit
ontwaken ?*

NAGEDACHTENIS

*Uw hoofd ligt in de koelte
gestroomlijnd in de tijd.*

*Ik loop vestijfd
in een steeds wijdere boog
omheen uw stilte en evenwicht.*

*Voortijdig verhardt in mij
het beeld van uw afwezigheid.*

*Op een dunstrakke draad
gespannen vanuit mijn tong
verschijnt gij
als koorddanser zonder net*

springend bevroren

VERGULDE TIJD

*Het landschap sneeuwt
een bruiloftstafel.*

*Ik leg een kleine ring
rond een wit moment
en sta stil.*

*De nevel dicht de rimpels
van het gescheurde landschap
zelfs de wonde van de rivier
is togedekt met troost
van sneeuw tot dooi.*

*Eén ogenblik, van sneeuw brandend,
sta ik met de dieren
stil in de ring,
de dieren naast de dagen
vuurvaste orde,
gericht, heilig
één ogenblik, het eistil begin.*

De aarde is witter dan de hemel.

*Ik giet mijn mond
vol zon
en lig wolkenloos aan zee*

*tussen eb en vloed
tussen kruiswoord en kind
happend op het droge.*

*In de schubben van mijn krant
gewikkeld, met een handdoek
als vinnige staart
klim ik kwieker
dan een zeepaardje
naar de tinnen
van de hoogste building.
Zó ben ik er bovenop,
vrij op de springplank naar de zon.
'Geef mij die krant - laat toch los'.
Ik verroer geen vin,
versuft laat ik los
vissen achter het net
en dobber voort in mijn leunstoel
die zinkt.*

*'s Avonds duik ik weer op,
ben helemaal de oude.
Dan beleef ik het meest
plezier aan de zon.
Ik laat ze paardrijden
in een licht beslagen gehemelte.*

HET CIRCUIT

*De stad hangt omlaag in zijn hoofd
als een roos in een gedicht*

*De vergeelde man wordt
in het archief geborgen*

*Geelzuchtige trams rijden tot
in de oren van zijn ziekbed*

*Verpleegsters spreken tegen vazen
verbloemde hoop.*

*Zijn hoofd hangt in een lichte wolk
als zijn kinderen vertellen.*

*Als hun sporen zijn uitgewist
en zijn krant is opgevouwen
zinkt de grijsaard
overtrokken in zijn zetel
en verdwijnt in zijn geheugen*

als een tram in de metro.

*Een namiddag in de vrije natuur
sport voor het gezin
de normalisatie van het cardiogram*

*de longen openzetten
als een serre
en het brood in bloei bewonderen
humus voor de stadsmus*

*zwetend in de zon
de functie van wandelaar vervullen*

*een grasspriet tussen de tanden
de diagnose van de zandloper*

*vóór de aftocht, een opfrissertje
met een vlinder op een serveerblad*

en een transistor voor de aankomst.

*De avond valt
als rook in de longen*

*het landschap sterft
als glimlicht in een bril.*

2 KINDERGEDICHTEN

*

*Moeder, ik heb de zon op tafel gezet
de bloemen in de hemel gestoken.*

*

Febrieken hebben geen tuin.

*

*Als het niet bestaat,
wordt het paradijs niet ontdekt.*

*Als ik me plant in de dag
als een boom van stilte
in een spierwit alfabet
- leegte naast licht -
en mijn handen de rust boetsen
van een schaal scheppend water
- de hoop van een fosiel van morgen -*

*dan wordt ik een rijpe vrucht uit het paradijs
(dat niet bestaat)
in een schelp eeuwigheid
op schaalmodel.*

PORTRETTEN UIT DE HOMOTHEEK

*'s Vrijdags stoft hij zorgzaam
zijn bureau af en zijn jas
hij is opgeruimd*

*onopvallend schuift hij
langs de kassa's, eieren
ruilend tegen blinkende ogen
even narinkelend*

*stapt hij met volle longen
in zijn auto, de riemen los
een warme start zonder hoesten*

*tot aan zijn hekken, binnen
zijn eigendom, sleutel op de deur
hij is een gesloten man.*

*Voor hij stilvalt (in zijn pantoffels)
in het zoemend schijnsel van zijn evenbeeld
slaat hij met één klap
het dopje
van zijn zachtgekookt eitje
goedgemutst.*

REKLAME VOOR INWENDIG GEBRUIK

*Ik ben een man van mijn tijd.
Ik hou niet van grote woorden
die zweven onder een hoog voorhoofd.*

*In de boeken lijkt de wereld
groter dan hij is :
de omtrek van mijn kop
in de maling
van opstaan en slapengaan.*

*Ik spartel niet tegen,
een vlokje schuim
een hapje groen
zo meegenomen*

*met enkele druppels geluk
als pijnstillers voor de builen.*

*Ik ken mijn rol
als blindedarm.
Eén ontsteking is fataal.*

*Daarom, liever onmondig
dan een lege maag.*

*Mijn hoed af
houdt mijn hoofd op.*

*En vrede, democratie
geloof en kunst*

*voor hen met kiespijn, ja
maar voor een volle mond !*

*Laat het u gezegd zijn,
ach, vrede, stel u niets voor,
vrede is
de laatste dag van de maand
als wij betaald zijn
voor alles.*

OUERVERGADERING

*Uw dochter, oogappel en doorn in het oog
is een zes waard,
goede middelmaat, geen moeilijkheden,
niet actief, niet passief,
zij kan het halen.*

*Terwijl haar deugd en ontembare
leergierigheid wordt opgehemeld,
zie ik u wakker liggen
als zij om twee uur 's nachts
de sleutel omdraait;
uw sleutel op de toekomst.*

*Overigens, geen klachten.
Op een school, met faam,
met beproefde bakvorm
(de creativiteit van de folder)
staat uw dochter onder de hoede
en de vakkennis van
een wiskundige, een fysicus,
een bioloog, een taalkundige...
Al is het een puzzel, mevrouw,
iedere leerkracht legt
zijn stukje naadloos.
Zij wordt bedrijfsklaar
en desnoods met handleiding afgeleverd.*

Slaap dus op beide oren.

*Een strohalm of een levensverzekering
een houvast is er nodig,
een meetstok voor het leven
op twee voeten, tussen vier windstreken.*

*Dichotoom monotoon
de thermostaat warmt op
achturen vijfdagen
de punklok levert
een doorgestoken kaart
vakantiegeld ziektegeld.*

*Draaiend in de molen
staan hoofd en voeten
elkaar in de weg.
Het noorden is zoek.*

*Wie eruit wil,
moet hogerop.
Voor het electronisch oog
dat de roltrap in werking zet,
kan een wandelstok volstaan.*

DE MAN VAN DE STRAAT

*Met zijn kop gevijzeld
boven een stofwolk van mensen,
telkens staat hij daar
voor zijn deur,
tuurt naar de voorbijgangers
noteert hun kleur en herkomst
als nummerplaten van auto's.*

*Zij merken hem niet op
zij hebben zand in de ogen.*

*Als hij er niet staat
vraagt niemand zich af
of hij er staat.*

*Toen men zijn kist
naar het kerkhof reed,
keek iedereen de ogen uit
naar hem.
Zij deden hun hoed af
voor hem
die zij niet zagen
die er niet was
die er nooit geweest is.*

DOOD VAN EEN GANGSTER

*Achter kogelvrij glas
blauw mat en bot
als een uitgebloeide mythe van zijn mes,
eindelijk vastgepind*

*een god
die niet zal verrijzen.*

*Door gerechtigheid gekweekt
met haar staart neergeslagen,
door armoede vernederd
in haar uitbraaksel vertrapt.*

*Onder de spot
afgekoeld tot kunstobject,
moedernaam op de borst
nummerplaat aan de tenen,
opgemeten geschat door kenners :*

*goddank
een gek*

*voor de stille meerderheid
aan de slappe koord
veilig met de ogen overboord
en het zwijggeld in de zak.*

*Onzichtbaar
onder hun hemd
op hun hart
dorstig afgedrukt
de bloedgeul van zijn mes.*

*Zijn dood is een onuitwisbare
openbaring.
Zij begraaft de feiten.*

*Onder het beton van de schuilkelder
geen plaats voor inventie*

maar voor een inventaris

vanzelfsprekend

weinigzeggend

*een verleden toekomstakte
als een appeltje voor de dorst
en niemand heeft dorst*

*en enkelen denken :
wie draait de kraan voorgoed dicht
of open*

*en iemand bedenkt :
spring ik uit mijn rol
uit mijn vel*

*sla ik de handen aan mezelf
als aan een nieuw werk*

*mag er al geen sprake zijn van een nieuwe dag
er is hoop op een rustige nacht.
zo ik mijn uniform afleg.*

Ik ben niet langer buiten mezelf.

INHOUD

Inleiding	4, 5
DE FORMULE VAN DE DAUW (I - II)	6
1. EEN GEHOORZAAM WOORD VAN PAPIER	8
<i>Fasen uit het poëtisch leven (1, 2, 3, 4, 5)</i>	9
<i>Een modern dichter</i>	11
<i>De allegorie van de kever</i>	15
<i>Innerlijke circulatie</i>	17
2. DE CHEMIE VAN DE DAUW	18
<i>Invocatie</i>	21
<i>Nagedachtenis</i>	23
<i>Vergulde tijd</i>	24
<i>Het circuit</i>	26
<i>2 Kindergedichten</i>	28
3. PORTRETTEEN UIT DE HOMOTHEEK	30
<i>Reklame voor inwendig gebruik</i>	32
<i>Oudervergadering</i>	34
<i>De man van de straat</i>	36
<i>Dood van een gangster</i>	37

